

Judith Orri i Rovira
Montserrat Tenas i Busquets

DARRERES INTERVENCIONS A LA VIL·LA ROMANA DE CAN TERRÉS

(LA GARRIGA, VALLÈS ORIENTAL)

20

La vil·la romana de can Terrés (La Garriga, Vallès oriental) constitueix un dels exponents més destacats de la civilització romana a la nostra comarca. Des de les primeres notícies del segle XIX, que ens parlen de la conservació d'abundants estructures a l'aire lliure, fins els nostres dies, el jaciment ha sofert un procés de degradació gradual que de seguir amb el mateix ritme ens podria fer témer per la seva desaparició. Les iniciatives d'estudi i investigació històrica de les restes han estat abundants (1). En canvi, la preocupació per llur protecció i conservació ha estat quasi inexistent fins a l'actualitat. Darrerament, l'Ajuntament de La Garriga ha demostrat un interès exemplar per la protecció del jaciment. Aquest interès es va plasmar, en un primer moment, en mesures de protecció puntuals tals com la supervisió arqueològica de les obres que afectessin el jaciment. La mesura cabdal consisteix a la promoció d'un avantprojecte que no només contempla la conservació de les restes sinó també la seva difusió i posterior investigació (2).

LES PRIMERES MESURES DE PROTECCIÓ DEL JACIMENT: LA SUPERVISIÓ ARQUEOLÒGICA DE LES OBRES DE LA COMPANYIA TELEFÒNICA.

Els tràmits administratius:

L'any 1989 l'Ajuntament de La Garriga, conscient de la importància històrica del jaciment i de la degradació progressiva que l'afectava, va començar a plantejar-se la seva protecció.

El primer pas es va produir en el moment en què la Companyia Telefònica va sol·licitar a l'Ajuntament permís per realitzar unes obres d'acondicionament de la línia de telèfons que segueix el traçat de l'actual carretera N-152. Aquestes obres afectaven l'entorn immediat de la vil·la de can Terrés. Per aquest motiu, l'Ajuntament es va posar en contacte amb el Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, el qual va sol·licitar la presència d'un arqueòleg que supervisés les obres.

El seguiment d'aquestes obres era de vital importància pel jaciment, ja que d'una banda, permetria actuar en una zona inèdita fins aleshores, i de l'altra, podria aportar una informació essencial per determinar el límit occidental de la vil·la. Cal tenir en compte que les anteriors intervencions arqueològiques no havien contemplat aquest indret. L'any 1983 l'Àrea d'Arqueologia del Museu de Granollers havia realitzat una campanya d'excavacions per delimitar l'extensió de la vil·la (3), però només es van fixar els límits Nord, Est i Sud. Les excavacions realitzades per la Diputació Provincial de Barcelona l'any 1976-77 (4) es van centrar únicament en la zona dels banys, però van permetre constatar l'existència d'unes estructures semi destruïdes que semblaven indicar precisament que la vil·la s'estenia més enllà de la zona excavada, cap a l'oest. La supervisió de les obres podia donar resposta doncs, a una qüestió que havia quedat pendent en les excavacions anteriors.

En començar les obres, el Servei d'Arqueologia de la Generalitat es va posar en contacte amb el Museu de Granollers, el qual va encarregar la supervisió arqueològica a Montserrat Tenas i Busquets (Llicenciada en Arqueologia i membre de l'Àrea d'Arqueologia del Museu de Granollers).

(1) L'interès per l'estudi del jaciment data ja de finals del segle passat, tal com demostren les següents publicacions:

— Aràmbia i Solanes, R., 1877, "Excursió a la Garriga, Ripoll, Noya i Sant Joan de les Abadesses".
a: Memòries de l'Associació Catalana d'Excursions Científiques, vol. I.

— Canbell, E., 1878, "Excursió a La Garriga".
a: Memòries de l'Associació Catalana d'Excursions Científiques, vol. II.

J. Maura fou un dels primers historiadors que va reconèixer la importància històrica-arqueològica de les restes de Can Terrés:
Mauri i Serra, J., 1949, *Història de La Garriga*, Barcelona, Romargraf, 2.ª edició 1980.

Les primeres intervencions arqueològiques científiques les va emprendre la Diputació Provincial de Barcelona vers els anys 70. Els resultats d'aquesta investigació només s'han publicat de manera parcial:

Pascual Guasch, R., 1977, "Las termas de Can Terrés (La Garriga)".
a: *Informació Arqueològica*, n.º 25.

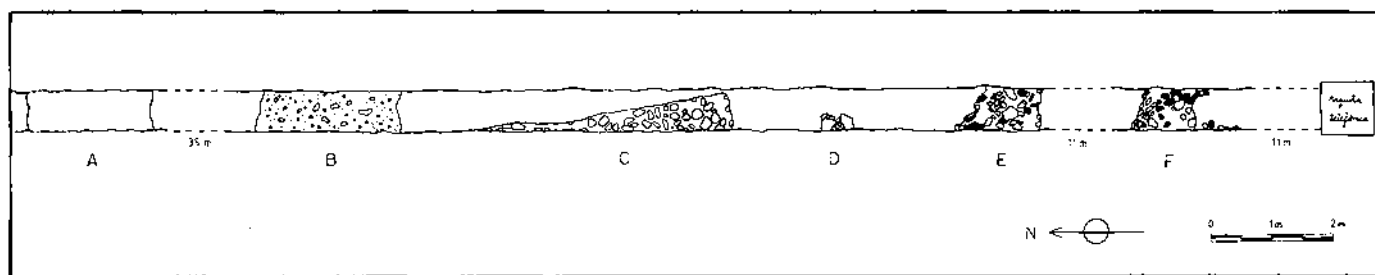
La tasca d'investigació arqueològica va ser continuada l'any 1983 per l'Àrea d'Arqueologia del Museu de Granollers, amb la subvenció del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya:

Pardo i Rodríguez, J., 1984, *Excavacions a la vil·la romana de Can Terrés (La Garriga). Campanya 1983*, Granollers, Publicacions del Museu de Granollers.

(2) Orri i Rovira, J. i Tenas i Busquets, M., 1990, *Avantprojecte de protecció del jaciment de Can Terrés (La Garriga, Vallès Oriental)*.

(3) *Opus cit.* nota 1.

(4) *Opus cit.* nota 1.



RESULTATS DE LA SUPERVISIÓ

Descripció de les troballes:

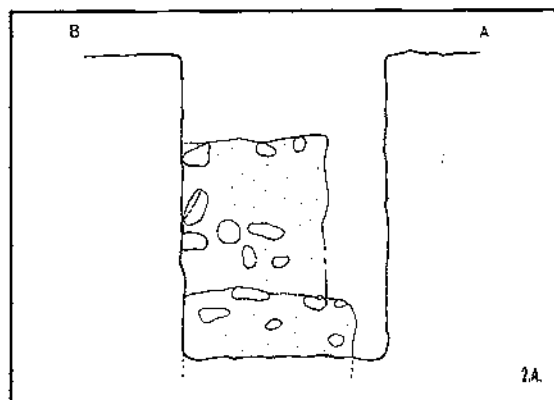
La supervisió es va limitar a documentar les troballes que van aparèixer a l'interior de l'única rasa que es va obrir, la qual travessava l'entorn immediat del jaciment al llarg de quasi 200 metres.

A la figura 1 podem observar les troballes que va proporcionar la rasa. De nord a sud el primer que es va constatar (A) fou una antiga pavimentació de dos metres d'amplada i un gruix aproximat de 40 cm., situada justament sota l'actual camí rural que va a Malhivern. Aquesta pavimentació estava formada per un nivell de pedres petites (de 5 a 10 cm.) que servia de base a una capa uniforme d'argamassa. Podria tractar-se d'un antic camí la cronologia del qual no es pot determinar a causa de la manca de material datable. Seguidament (B) va aparèixer una extensió de 2'35 metres de longitud amb restes de material constructiu romà (tegules, fragments d'argamassa, còdols, etc.) en procés de descomposició. Aquestes restes podrien correspondre a l'enderroc de possibles estructures constructives de l'època situades més enllà dels límits de la rasa. En tercer lloc (C) es va descobrir un mur orientat a Nord-oest que formava part d'una estructura indeterminada que continuava fora de la rasa. La llargària documentada fou de 4 metres i la profunditat de 95 cm., tot i que no es va arribar als fonaments (figura 2 i fotografies 1 i 2). A 1'5 metres d'aquest mur va aparèixer una estructura (D) formada per còdols molt grans units

Figura 1: Planta de les troballes efectuades en el seguiment de les obres que la Companyia Telefónica va realitzar durant els mesos de novembre i desembre al jaciment de Can Terrés (segons P. Pérez i M. Tena).

- A. Restes d'una antiga pavimentació (possible antic camí).
- B. Acumulació de restes de material constructiu romà.
- C. Mur pertanyent a una estructura romana indeterminada.
- D. Estructura indeterminada.
- E. Acumulació de restes de material constructiu romà.
- F. Acumulació de restes de material constructiu romà.

entre sí amb altres de més petits. La seva interpretació és difícil a causa de la limitada extensió observable. Les dues darreres troballes (E i F) corresponen a acumulacions de material constructiu romà de les mateixes característiques que la troballa B.



Fotografia 1: Vila romana de Can Terrés (La Garriga, Vallès Oriental). Vista parcial de la rasa realitzada per l'acondicionament de la línia telefònica. En primer pla, mur pertanyent a una estructura romana indeterminada que continua fora dels límits de la rasa. La realització d'una futura excavació en extensió permetrà determinar la continuïtat d'aquesta estructura i possiblement, la seva funcionalitat i relació amb la vila (fotografia de M. Tena).

Figura 2: Mur pertanyent a una construcció romana indeterminada (segons P. Pérez, M. Tena).

- 2.A. En secció.
- 2.B. En planta.

Cronologia de les troballes:

Si bé no és possible elaborar una interpretació històrica de les troballes a causa de les limitades mesures de la rasa (65 cm d'amplada x 160 cm de profunditat), l'anàlisi del material arqueològic que contenia la terra que les cobria permet avançar una cronologia general sobre el moment de la seva construcció, utilització i/o abandonament. En tractar-se d'una supervisió i no d'una excavació arqueològica, la recuperació d'aquest material es va realitzar prescindint de la informació espacial que ofereixen els objectes quan s'excaven amb la metodologia arqueològica adequada. Per aquest motiu, la cronologia avançada haurà de ser contrastada i perfilada en una futura excavació en extensió.

El material constatat és el característic de l'època romana. Presenta un lapsus cronològic que se situa entre el segle I a C, i els dos primers segles de la nostra era, i que podria coincidir amb l'etapa de formació de la vil·la, és a dir, l'etapa de funcionament dels banys. Aquest material es pot classificar, segons la seva funcionalitat, en tres grups: (1) restes de material constructiu (tègules, argamassa, còdols, etc.), (2) fragments de grans recipients (àmfores i dòlies) utilitzats pel transport i l'emmagatzemament de productes alimentaris com l'oli, el vi i el salaó i (3) fragments de recipients més petits emprats en la preparació i el consum dels aliments (ceràmica comú romana i diferents tipus de ceràmica sigil·lata —la més antiga, anomenada arcina perquè es produïa a Itàlia; la sudgàlica, procedent del Sud de França i la hispànica, produïda a la mateixa Hispània romana—). L'existència d'aquests tipus ceràmics indica la importància que tenien pels habitants de la vil·la les relacions comercials amb altres indrets de la Mediterrània.

Els resultats de la supervisió permeten afirmar que en l'etapa de formació de la vil·la el límit occidental no acabava en la zona dels banys sinó que continuava cap a l'oest, potser fins la mateixa via romana que en l'antiguitat unia el territori d'Ausona amb la via Augusta i que a grans trets seguia el mateix traçat que la carretera actual. Les estructures descobertes (particularment al mur C) datades entre el segle I a C i el segle II d C així ho demostren. La realització d'una excavació en extensió que permeti el seguiment d'aquestes estructures probablement possibilitarà la seva interpretació funcional i històrica i la determinació exacta del límit occidental i de l'extensió total de la vil·la.

L'AVANTPROJECTE DE PROTECCIÓ DEL JACIMENT: UNA SOLUCIÓ DEFINITIVA

L'any 1989, l'Ajuntament de La Garriga va encarregar a alguns membres de l'Àrea d'Arqueologia del Museu de Granollers l'elaboració d'un Avantprojecte de Protecció del Patrimoni Històric i Arqueològic Municipal. El mes de gener d'enguany l'Ajuntament va aprovar les línies d'actuació prioritàries que contemplava aquest avantprojecte, que consistien a la realització d'un l'Inventari del Patrimoni Històric i Arqueològic Municipal i el consegüent Pla Especial de Protecció del mateix.

En aquest avantprojecte també es destacava la necessitat d'elaborar una estratègia de protecció immediata pel jaciment de can Terrés, el qual, malgrat ser un dels assentaments més importants del municipi, es trobava en un estat preocupant de degradació. L'Ajuntament també va assumir aquesta necessitat, i va endegar un segon avantprojecte específic que possibilités la recuperació del jaciment.

Aquest avantprojecte, que ja es troba en poder de l'Ajuntament pendent de la seva aprovació, contempla com a mesures prioritàries la declaració del jaciment com a Bé d'Interès Cultural, per tal d'assegurar la seva cobertura legal. Es tracta d'instaurar, de forma definitiva, el mateix procediment que va seguir l'Ajuntament en tramitar la supervisió arqueològica de les obres de la Companyia Telefònica. Una segona mesura prioritària consisteix a la consolidació i protecció de les restes a l'aire lliure i la protecció de les restes del subsòl, per evitar l'imminent perill de desaparició que amenaça el jaciment.

D'altra banda també s'hi proposen altres mesures addicionals encaminades a proporcionar un rendiment pedagògic, cultural i científic al jaciment, el qual ha esdevingut en aquests darrers anys un punt de partida important en l'estudi de la història comarcal i un complement destacat en l'explicació i el gaudi de la nostra història. L'establiment d'un calendari de visites comentades per especialistes, la realització d'una exposició i de diverses publicacions monogràfiques que complementin les visites, etc., constitueixen mesures que contribuirien a recuperar la identitat cultural i històrica del municipi i augmentar el respecte pel nostre patrimoni. La realització d'una investigació arqueològica exhaustiva podria oferir un quadre complet de la dinàmica d'aquesta vil·la romana que testimonia més de sis-cents anys de la nostra història.

La vil·la romana de can Tarrés durant els anys 70 (foto 1) i l'any 1990 (foto 2)

